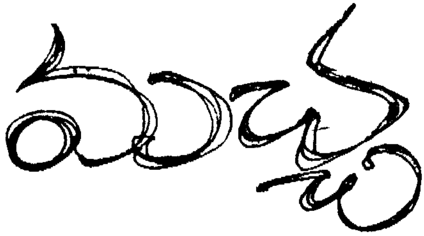

పోలంపల్లి శాంతాదేవి

టీచరుగా పనిచేస్తున్న శోభనాద్రికి రిటైర్‌మెంట్ ఇంకా ఓ పది సంవత్సరాలు ఉండగానే జీవితంనుండే రిటైర్ అయ్యాడు, ఓ దుర్ముహూర్తాన హార్ట్ ఎటాక్‌తో. అప్పటికి ఆయన మిగిల్చిన ఆస్తిఅంటూ ఏమీలేదు. అరడజను సంతానానికి తండ్రి అయ్యాడు. ఆయన పోయాక ఆయన భార్య కాంతమ్మకు ప్రావిడెంట్‌ఫండ్, పెన్షన్ అవీ ఇవీ కలిపి ఓ నాలుగైదు వేలదాకా వచ్చాయి. రెండు సంవత్సరాలు గడిచేసరికి ఆ డబ్బు నీళ్ళలో పంచదార కరిగిపోయినట్టుగా కరిగిపోయింది. ఆకలిమంటలు ప్రారంభమయ్యే సమయానికి చీకటిలో చిరుదీపంలా కాంతమ్మ రెండోకూతురు ఊర్మిళ బేసిక్ ట్రెయినింగ్ అయ్యి టీచరుగా అపాయింట్ అయింది. చనిపోయిన శోభనాద్రి మీది గౌరవంతో ఆయన మిగిల్చిపోయిన కుటుంబంమీది సానుభూతితో ఊరిపెద్దలు ఊర్మిళకు ఉన్నఊళ్లోనే ఉద్యోగం వేయించారు.

కాంతమ్మకి వచ్చే పెన్షన్‌డబ్బు, కూతురు జీతంకలిసి గంజినీళ్ళు త్రాగినట్టుగా రోజులు గడిచిపోయినాయి.

ఊర్మిళకు ఉద్యోగమయ్యాక మొదటిసంవత్సరం ఉత్సాహంగా, తను ఓ ఆడపిల్ల అయ్యి, తండ్రి అర్ధాంతరంగా వదిలిపోయిన కుటుంబాన్ని పోషిస్తున్నానన్న తృప్తితో గడిచిపోయింది. రెండో సంవత్సరంనుండి ప్రారంభమైంది బడినుండి అలసిపోయి రావడం, విసుగుపడడం.

"పిల్లల్ని సుఖపెట్టడం చేతకాని వాళ్ళు ఎందుకు కంటారో? ఇంత మందిని నా మెడకువేసి చచ్చాడు నాన్న. ఇప్పుడు నేను చస్తున్నాను ఇంత సంసారాన్ని ఈదలేక! నా ఈడు పిల్లలంతా చక్కగా చదువుకొంటూనో, పెళ్ళిచేసుకొనో హాయిగా ఉన్నారు. నాకువచ్చాయి ఈ తిప్పలు."

సంపాదిస్తున్న ఈ కూతురు ఇలా సణుగుతోంటే, ఉరిబిగుసుకొంటున్నట్టు

ఉక్కిరిబిక్కిరి అవుతుంది కాంతమ్మకు. 'నీ సంపాదన మాకేం అక్కరలేదమ్మా, అని చెబుదామంటే బ్రతికేదెట్లా? ఆ పిల్ల సణుగుళ్ళు వింటూంటే ఆ సంపాదన మింగలేక కక్కలేక అన్నట్టుగా ఉంది.

ఊర్మిళ ఆ విసుగు వెనుక ఒక కథ ఉంది.

మనిషిలో స్వార్థం ప్రవేశించనంత సేపు ప్రపంచమంతా మంచిదిగా కనిపిస్తుంది. అది ప్రవేశించిందో అడుగడుగునా శత్రుత్వం ఏర్పడుతుంది ?

ఊర్మిళ సహోద్యాయుడు సుందర్ ఊర్మిళకంటే ముందునుండీ ఆ బడిలో పనిచేస్తున్నాడు. అతడి పరిచయం రాను రాను ప్రేమగా మారిపోయింది.కాని అతడు అన్యకులస్తుడు ! ప్రేమ వెల్లడించి వివాహం చేసుకొనే ధైర్యంలేదు ఊర్మిళకు. తన మెడని ఓ సంసారం ఉంది. పైగా తనకో పెళ్ళికాని అక్క ఉంది.

ఆ అక్క పేరు కిరణ్మయి.

కిరణ్మయికి చదువంటలేదు. నాలుగో తరగతికే ఆమె చదువు సమాప్తమైపోయింది. తల్లీ చెల్లెలు పోరాడగా కత్తిరింపూ, కుట్టూ నేర్చుకోడానికి ఆరు నెలలు సెంటర్‌కి వెళ్ళింది కాని, ఆరు నెలలైనా కత్తెరపట్టుకోవడమైనా చేత కాలేదు. మొద్దుముఖానికేమీచేతకాదంటూ సెంటర్ మానిపించింది తల్లి.

"ఆ మిషన్ నేర్చుకొంటే కాస్తనా బరువు దింపేదానివికావూ ? అందరూ నామీద పడి తినేవాళ్ళు అయిపోయారు" అంటూ అక్కను దులుపుతుంది ఊర్మిళ. కిరణ్మయిని చూస్తే ఊర్మిళకు అసలు పడదు. ఆమె ఓ తిండి దండగమనిషిలా కనిపిస్తుంది. ఊర్మిళ తరువాత అందరూ చిన్నపిల్లలు. వాళ్ళు చదువుల్లో ఉన్నారు. వాళ్ళమీద ఏద్వేషం ఎలాగో తెలియదు. తన కసి అంతా అమ్మమీదా, అక్కమీదా చూపుతుంది ఊర్మిళ.

* * *

దినదిన గండంగా గడుపుతున్న వాళ్ళకి పిల్లల పెళ్ళిళ్ళు, ముద్దుముచ్చట్లు తీర్చాలన్న ధ్యాస ఉండడం అసంభవం.

"ఏదమీది రాళ్ళలా ఇద్దరు అడపిల్లల్ని పెట్టుకొని నీకు నిద్రెలా పడుతుందే, కాంతం. చూస్తూ చూస్తూ ఉంటే ఏదో ఓ సంబంధం తగులుతుంది. ఊరికే కూర్చుంటే పిల్లను వెదుక్కొంటూ సంబంధాలు వచ్చేరోజులా ?" అంటూ ఏ ఇరుగుపొరుగమ్మో గుర్తుచేస్తే "ఓ ! వాళ్ళకి పెళ్ళిళ్ళు చేయాలికదూ ?" అని మాత్రం అనుకొంటుంది కాంతమ్మ.

ఎదురింటి అశ్వర్థమ్మ ఓనాడు ఓ సంబంధం తీసుకువచ్చింది.

పెళ్ళికొడుకు పేరు ఆంజనేయులు. వయసు అరవై లోపుమాత్రమే ఉంటుంది ఇద్దరు భార్యలు వైకుంఠానికి వేంచేయగా ముచ్చటగా మూడోపెళ్ళి చేసుకోబోతున్నాడు.

''మన కిరణ్మయినిస్తే ముద్దుగా చూసుకొంటాడు. ఓ వెయ్యిరూపాయలు ఎదురిచ్చి చేసుకొంటాడు. బాగా డబ్బు దస్కం ఉన్నవాడు కాబట్టి ఓ ఇద్దరు పిల్లల్ని తీసికెళ్ళి చదువు చెప్పించగలడు" అని చెప్పింది.

అశ్వత్థమ్మ ఎన్ని ఆశలు చూపినా కన్నబిడ్డ జీవితంలో నిప్పులు పోయడానికి అంగీకరించలేకపోయింది కాంతమ్మ. మళ్ళీ ఆ సంబంధం మాటెత్తకు అని కసిరికొట్టింది.

*　　*　　*

రావణాసురుడికి ఒక తల నరికితే పది తలలు మొలుచుకొచ్చే వరముందట. అలాగే 'కోరిక' అనేదానికికూడా ఉండాలి.

దాన్ని అణచివేస్తున్నకొద్దీ రెట్టింపు శక్తితో తలెత్తుతుంది. త్రుంచివేస్తున్నకొద్దీ పది తలలతో తలెత్తుతుంది.

వయసులో ఉండేవాళ్ళ కోరికలకిక పట్టపగ్గాలే ఉండవు.

అప్పుడే ఇరవై అయిదు సంవత్సరాలు వచ్చేశాయి కిరణ్మయికి. పైకి చదువూ సంధ్యా లేని మొద్దులా కనిపించే ఆమెలో అంతులేని ఊహలూ అణచుకోలేని కోరికలూ !

తండ్రి ఉన్న కాలంలో తండ్రిదగ్గర ట్యూషన్ చదవడానికి వచ్చే రఫీపట్ల మొదట్లో ఏ ఊహలూ లేవు కిరణ్మయికి. ఆయన పోయాక కూడా రావడం మానలేదు రఫీ. పిలుస్నప్పుడల్లా వచ్చేవాడు. ఆ కుటుంబానికి చేతనైన సాయం చేసేవాడు. రఫీ తండ్రి ఊళ్ళో పలుకుబడి, డబ్బూ ఉన్న మనిషి. రఫీ బి.ఇడి. చేస్తూనే, ఉన్న ఊళ్ళోనే ఉద్యోగం రావడానికి ఆయన పలుకుబడి ఎంతో ఉపయోగపడింది. ఉద్యోగమయ్యాక కూడా రఫీ రాకపోకలు ఆగలేదు. ఒక ఆప్తుడిలా భావించి తన కష్టసుఖాలు వెళ్ళబోసుకొనేది కాంతమ్మ.

ఒక స్నేహితుడిలా ఉన్న రఫీపట్ల కిరణ్మయి ఊహలు మాత్రం చిత్రంగా పరుగుతీయసాగాయి. ప్రేమ మందిరంలో అతడి మూర్తిని ప్రతిష్ఠించి అర్చించడం ప్రారంభించింది కిరణ్మయి. ప్రేమ ప్రవాహంలో అతడు అన్యకులస్తుడన్న ధ్యాస కొట్టుకుపోయింది.

రఫీకూడా ఇంచుమించు అదే అవస్థకు లోనయ్యాడు.

ఒకరోజు ధైర్యంచేసి, ''కిరణ్మయీ! నేనంటే నీకిష్టమేకదూ ?" అని అడిగాడు.

"ఇష్టమా ? నువ్వు నా ప్రాణం !"

"నీ ప్రాణం నాదీ !"

కిలకిల నవ్వుకొన్నారు.

''మన పెళ్ళి నీకు అంగీకారమేనా?"

కిరణ్మయి సిగ్గుతో తలాడించింది.

"అమ్మను అడగనా ?"

రఫీ ప్రశ్నకు కిరణ్మయి అదిరిపడింది. "అలాంటి తెలివితక్కువ పని

మాత్రం చేయక ! పీకపిసికి నా శవాన్ని నూతిలోకి తోసేస్తుంది అమ్మ. నిన్ను మరి ఇంటిగడప త్రొక్కనివ్వదు. నిజాయితీగా ప్రవర్తించి మనం దూరం కావడం నాకిష్టంలేదు. ఎక్కడికైనా వెళ్ళి పెళ్ళిచేసుకొని వద్దాం! తరువాత ఎవరెన్ని తిట్టినా, నేను పడడానికి సిద్ధమే. తిడతారుగానీ మనల్ని విడదీయలేరు కదా !"

ఒకరోజు హఠాత్తుగా మెడలో పూలదండలతో "ఆశీర్వదించమ్మా" అంటూ వచ్చిన కిరణ్మయినీ, రఫీనిచూచి పిడుగు పడ్డట్టుగా స్తంభించిపోయింది కాంతమ్మ.

"నీకిదేం పోయేకాలమే ? ఈ తురకాణ్ణి కట్టుకొనేందుకు నీ మనస్సెలా ఒప్పిందే? చచ్చి స్వర్గానఉన్న మీ నాన్న ఆత్మను రచ్చకీడ్చావుకదే ? కుటుంబానికి కడుక్కోలేని మచ్చ తెచ్చిపెట్టావుకదే ? ఒరే రఫీ ! మేకవన్నె పులీ! ఏదో మంచివాడి వనుకొని ఇంటికిరానిస్తే నమ్మించి గొంతు కోశావుకదరా ? గోమాంసం తినే తురక వెధవా ! నా బిడ్డను పెళ్ళిచేసుకోడానికి నీకెన్ని గుండెలురా ?"

దేవుడిలా అతడు చేసిన సహాయాలన్నీ మరిచిపోయి తిట్లకు లంకించుకొంది కాంతమ్మ. ఆ కేకలకు ఇరుగు పొరుగులంతా గుమిగూడారు.

మెడలో పూలదండలతో నిలబడ్డ ఆ ఇద్దరినీ జోకర్లను చూసినంత చిత్రంగా చూడసాగారు.

ఎదురింటి అశ్వర్థమ్మ ఓ చిత్రమైన నవ్వునవ్వి, "ఎందుకు తిడతావే,కాంతం? కలియుగం మునగడానికి వచ్చింది. బ్రహ్మంగారు చెప్పింది ఒక్కటీ తప్పిపోవడంలేదు. కులమతాలు కూలిపోవాలి! వాపి వరుస ల్లేకుండా పోవాలి ! ఇప్పుడే ఏంచూశావ్ ? ముందుంది !" అంది వేదాంతసారం వడగట్టిన పోజులో.

"దాన్నేంచేయమంటావు ? పాతికేళ్ళు వచ్చాయి. ఒక్కనాడైనా దాని పెళ్ళి

గురించి ఆలోచించావా? అదిమాత్రం వయసును ఎన్నాళ్ళు మింగుతుంది? దాని దారేదో అది చూచుకొంది! ఇంతకీ నీకు తురక అల్లుడు రాసిపెట్టి ఉన్నాడు ముఖాన! అందుకే ఆంజనేయులుగారి సంబంధం నచ్చలేదు నీకు! అప్పుడు నా మాటకు అవునని ఉంటే నీ కీరోజు ఈ తిప్పలు ఉండేవి కావుగా?"

"నిజమేనమ్మా! ఈ ముండ నా కిలాంటి మచ్చ తెచ్చిపెడుతుందని తెలిసిఉంటే పీకపిసికి చంపేసి ఉందు నమ్మా! శోకాలుపెట్టింది కాంతమ్మ.

"ఇదేం పోయేకాలం? తల్లి పెళ్ళి చేయలేదని తురకాణ్ణి కట్టుకుంటుందా! పెళ్ళికాని ఆడపిల్లలంతా ఎవణ్ణో ఒకణ్ణి చూచుకొని పెళ్ళిఆయిందని చెప్పుకొంటే సరిపోతుందా? అయినా అప్పుడే ఏం వయసు మించిపోయిందమ్మా! పాతిక లోపేకదా? మా మహాలక్ష్మికి, ముప్ఫ య్యేళ్ళు వచ్చాయి. దానికి పెళ్ళిగురించి ధ్యాసేమైనా ఉందా? మగవాడి పొడం టేనే గిట్టదు దానికి! పైగా ప్రొద్దుటలేచి పదిమంది మగాళ్ళమధ్య పనిచేసే ఉద్యోగ మాయె!" పక్కింటి కామాక్షమ్మ అంది.

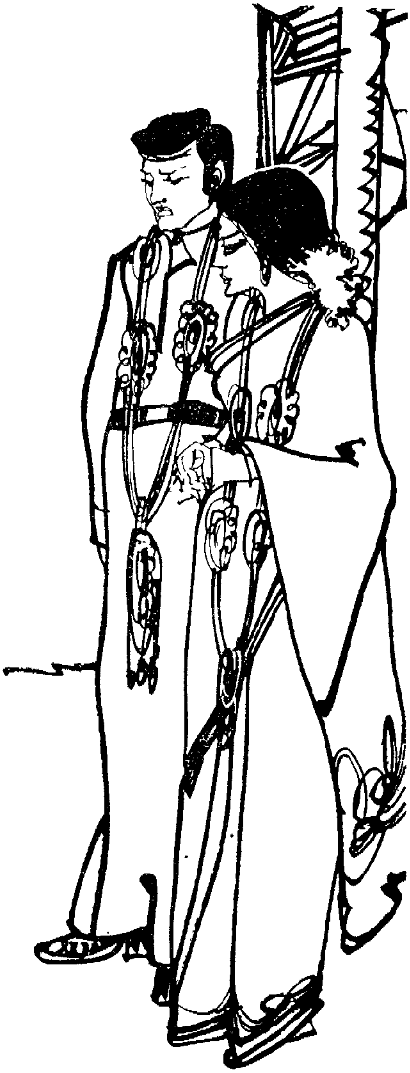

గుమిగూడిన జనంముఖాలలో ఓ హాసరేఖ తొంగిచూసింది.

కామాక్షమ్మ కూతురికి ముప్ఫ య్యేళ్ళు వచ్చాయి నిజమే. పెళ్ళికాలేదు నిజమే. పదిమంది మగవాళ్ళమధ్య పని చేసేదీ నిజమే. మగవాడి పొడ గిట్ట దంటే మాత్రం పొట్ట చెక్కలయ్యేలా నవ్వక తప్పదు! మహాలక్ష్మి ప్రణయ కథలు తెలియనివారు చాలా అరుదు! వాసన చూచినవాడిని మళ్ళీ చూడని

వ్రతంలాంటిది ఉండాలనుకొంటారు, ఆమె మగవాళ్ళను మార్చడం గురించి తెలిసినవాళ్ళు!

"కట్టుకోగానే అయిపోయిందా! ఇలాంటి కేసుల్ని నేను చాలా చూశాను. వీడు దాన్ని ఎన్నాళ్ళు ఏలుకొంటాడు? మోజు తీర్చుకొని ఎంగిలాకులా వీధిలోకి విసిరితే—అప్పుడు తెలుస్తుంది అమ్మాయిగారికి! కళ్ళపొరలు అప్పుడు తొలగిపోతాయి." ఓ అమ్మ అంది.

ఎవరెన్ని మాటలు అన్నా శాంతం చెదరని రఫీ ఈ మాటతో భగ్గుమన్నాడు. కొట్టబోయినంత పనిచేశాడు ఆవిణ్ణి.

"నీ ప్రతాపం మామీద ఏంచూపు తావుగాని దాన్ని నట్టేట్లో ముంచకోయ్! నిన్ను నమ్ముకొన్న ఆడది! వ్రతం వెడ్డా ఫలం దక్కని చందం మాత్రం చేయకు!" ఓ ముసలాయన హితవులోని వ్యంగ్యం.

"మీరు మా పెళ్లిమీద ఏ వ్యాఖ్యానమూ చేయక్కరలేదు. మీకా హక్కు లేదు. ఓ తండ్రిలేని బిడ్డ పాతికేళ్ళు ఎదిగిపోయి ఇంట్లో కుమిలిపోతుంటే మీలో ఒక్కరైనా అయ్యో పాపం అన్నారా? ఆమెకు యోగ్యుడైన వరుడిని చూసి పెళ్లి చేయాలని ఒక్కరైనా ముందుకు వచ్చారా? అసలు ఓ ప్రాణి యిలా చీకటి కూపంలో కుమిలిపోతున్నదన్న సంగతి మీకు పట్టిందా?" రఫీ ఆవేశంగా అన్నాడు.

"అందుకే ఉద్ధరించావ్‌గా?"

"ఈ తురకాడు దానికి స్వర్గం చూపుతాడు."

ఈ తిట్లు, హేళనలు ముందుగానే ఊహించుకొన్న కిరణ్మయి బెదరలేదు. "పద, రఫీ!" అంది అతడి చెయ్యి పట్టుకొని.

కిరణ్మయి భుజాంచుట్టూ చేయి వేసి నడిపిస్తూ వెళ్ళిపోయాడు రఫీ.

కిరణ్మయి నిర్లజ్జతనూ, కండ కావరాన్ని విమర్శిస్తూ, కాంతమ్మను ఓదారుస్తూ చాలాసేపు ఉండిపోయారు జనం.

*   *   *

చీకటి కౌగిలించుకొన్నట్టుగా ఉన్న ఆ సందుగుండా ఒక స్త్రీ ఆకారం గబగబా నడుస్తూన్నది. కొంగు ముఖం మీదికి బాగా లాక్కుంది. ఎవరో తరుముతూన్న దానిలా వెనక్కీ పక్కలకి చూడకుండా సూటిగా ముందుకే చూస్తూ నడుస్తోంది. ఆ సందు దాటి మరో సందులోకి తిరిగి కొన్ని అడుగులు వేసి ఓ ఇంటి ముందు ఆగి తలుపు తట్టింది.

"ఎవరూ?"

"........." తలుపుమీద శబ్దం మాత్రం చేసింది.

రెండు నిమిషాల తరువాత తలుపులు తెరుచుకొన్నాయి.

తలుపు తీసిన యువతి ఆద్దే తేరి

పొర చూడకుండానే, "ఎమ్మా, నువ్వా?" అంది. ఆ కరం కంగారు సంతోషం సుళ్లు తిరుగుతున్నట్టుగా ధ్వనించింది.

''కిరణ్మా' అల్లుడున్నాడా?"

లోపలికి వచ్చి నిలబడుతూ అంది కాంతమ్మ.

"లేరమ్మా! సాయంత్రం బయటికి వెళ్ళారు ఇంకాస్సేపట్లో వస్తారు!"

పదిహేనురోజుల క్రితం ఎక్కడో దండలు మార్చుకొని, పెళ్ళిచేసుకొన్నామని రఫీతో వచ్చిన కూతుర్ని గడప దాటకుండానే నానా తిట్లూ, శాపనార్థాలూ పెట్టి పంపివేసిన తల్లి ఆమె ఈ రోజు అక్క పిలిస్తే ఇంటికి వెళ్ళామని, అక్క పెట్టిన లడ్డు తిని వచ్చామని చెప్పిన బుజ్జినీ, రాజినీ 'ఈ సారి ఆ ఇంటి గడప దాటుతారా! దానింట్లో తింటారా?' అని, వాళ్ళను గొడ్డులా బాది 'మళ్ళీ వెళ్ళమమ్మా' అని వాళ్ళచేత అనిపించిన తల్లి ఆమె.

కూతుర్నీ, కూతురి సంసారాన్నీ చూడాలనిపించింది. నాలుగు గదులనూ ఆత్రుతగా కలియదిరిగి చూసింది. ఒక హైందవ స్త్రీ సంసారంలా, కూతురు అభిరుచుల కనుకుణంగా అమర్చుకొన్నట్టుగా ఉంది సంసారం. ఎక్కడా తురక ఛాయలు కనిపించలేదు. కిరణ్మయి నుదుట కుంకుమబొట్టు చూశాక కాంతమ్మ హృదయంనుంచి పెద్ద బరువేదో తొలగిపోయినట్టుంది

"రఫీ తలిదండ్రులు నిన్ను ఇంట్లోకి రానివ్వలేదా? వేరే కాపురం పెట్టారు?"

"రానివ్వలేదు వాళ్ళమతాచారంగా ఏదో తంతు జరగాలన్నారు. రఫీ వ్యతిరేకించాడు. ఈ పెళ్ళి వాళ్లు ఆమోదించలేదు అందుకే వేరు కాపురం పెట్టాల్సి వచ్చింది!"

''సుఖంగా వున్నావా, కిరణ్మా?"

''ఎందుకమ్మా, నీ కీ సందేహం?"

''అతడి పద్ధతులూ, మన పద్ధతులూ..."

"నేనే అతడి మనిషినైపోయాక నాకు నా పద్ధతులంటూ వేరే ఏముంటాయమ్మా?" కిరణ్మయి నిండుగా నవ్వింది

''ప్రేమలకు, పెళ్ళిళ్లకు అడ్డందాని కులమతాలు, ఆచార వ్యవహారాలు ఇద్దరు మనుషులు కలిసి జీవిస్తే వస్తాయమ్మా! అందుకే అడిగాను.''

"మా మతం మానవత్వం! మాకు మరో మతం లేదు, అమ్మా!" రఫీ ప్రవేశించాడు.

"బాబూ, నా మీద కోపం లేదా?"

"మీరు దీవించినా, కోపించినా మీరు నాకు గురుపత్ని అమ్మా! ఆ గౌరవానికి ఏనాడూ లోపం జరుగదు. అన్యమతస్తుడిని. సాహసించి మీ అమ్మాయిని పాణిగ్రహణం చేసుకొన్నాను.

మీ మనసుకు కష్టంవేసి నన్ను తిట్టారు. నాకేం బాధలేదు. కాలం అందర్నీ మారుస్తుందన్న నమ్మకం నాకుంది. ఈ రోజు మీరొచ్చారు! రేపు మా తలిదండ్రులూ వస్తారు! మనందరం ఏక కుటుంబంగా బ్రతికే తరుణం తప్పకుండా వస్తుంది." ఆత్మవిశ్వాసం వ్యక్తం చేస్తూ అన్నాడు రఫీ. "అమ్మా మీకు కోపం రాదంటే నేను ఒక మాట అడగనా?"

''ఏమిటి, బాబూ?"

"నేను సాహసించి కిరణ్మయిని వివాహం చేసుకోకపోతే మీరు జన్మలో ఆమెకు పెళ్లంటూ చేసేవాళ్ళా?"

అతడి మాట ఎత్తి పొడుపుగా, తననూ తన దరిద్రాన్నీ అవమానించే దిగా ఉన్నా ఆ మాటలోని వాస్తవం ఆమెను ఉద్రేకపడనివ్వలేదు.

'నిజమే! కిరణ్మయికి ఈ జన్మలో రఫీలాంటి అందగాడినీ, ఉత్తముడినీ, విద్యాధికుడినీ తీసుకువచ్చి చేయగలిగేదా? రఫీలాంటివాడు కాకపోయినా అసలు పెళ్ళంటూ చేయగలిగేదా? ఈ రఫీ తురకాడై పుట్టకుండా తమ కులంలో పుడితే ఎంత బాగుండేది!'

రఫీ ప్రశ్నకు జవాబుగా కాంతమ్మ నిష్ఠుర స్వరంతో అంది. "నువ్వు కిరణు ఒక్కదాని గురించి ఆలోచించి మాట్లాడకు. బాబూ! ఆమెను నువ్వు పెళ్ళాడి ఆమె ఒక్కతి జీవితాన్నే రక్షించావు. నన్నూ, నా మిగతా పిల్లలనూ వీధిలోకి ఈడ్చావ్! మీ పెళ్లి మా కుటుంబానికి ఎంత మచ్చ తెచ్చిందో నువ్వు గ్రహించడంలేదు. జీవితంలో మేము కిరణ్మయి చేసుకొన్న పెళ్లివల్ల ఎన్ని అవహేళనలు, ఎన్ని అవమానాలు ఎదుర్కోవలసి వుంటుందో నువ్వు ఊహిస్తే నువ్వు చేసిన పని నీకంత సంతృప్తిగా అనిపించేది కాదను కొంటాను."

"ఎవరమ్మా హేళన చేసేది? కిరణ్మయి ఏం తప్పు చేసింది? ప్రేమించిన వాడిని పెళ్ళాడి ధైర్యంగా అతడితో ఒంటరిగా పయనించింది. ఆమెలాంటి సాహసం ప్రతీ ఆడపిల్లా చేయగలిగితే ఏ ఆడపిల్ల పెళ్లికీ వరకట్నంగానీ, దరిద్రంగానీ అడ్డుకాలేవు!"

"ఈ సంఘం ఒప్పదు, బాబూ, నువ్వు సహజమైనదిగా, సమంజసమైనదిగా సమర్థిస్తున్న మీ పెళ్ళి?"

"ఆకలి అయినవాడికి విస్తరివేసి అన్నం పెట్టని ఈ సంఘం, తనంత తాను విస్తరి వేసుకొని వడ్డించుకొన్న వాడిని విమర్శించే హక్కు లేదమ్మా! కిరణ్మయి పెళ్ళి పెటాకులు లేక వయసుతో. కోరికలతో పోరాడుతున్నవేళ ఎక్కడ ఉందిందీ సంఘం? ఇప్పుడు నేనున్నానని వెక్కిరించడానికీ, నువ్వు చేసింది తప్పని చెప్పడానికీ దానికేమీ హక్కులేదు ''

"హక్కు ఉందో లేదోగాని మనిషి సంఘజీవి, బాబూ! సంఘాన్ని కాదని బ్రతకలేడు. సంఘాన్ని కాదని బయటికి వచ్చేసిన మీకు మా బాధలు అర్థం కావు. సంఘం మాకు పెట్టిపోతలు జరపకపోయినా దాని సానుభూతి కరువైతే బ్రతకలేం. మాకు సంఘం కావాలి. సంఘం సానుభూతి కావాలి.

"అయితే, కిరణ్మయి చేసిన పని ఈ తల్లి మనసుకు తప్పుగా కనిపించలేదు. నేను నా చేతులతో పెళ్ళి పేరంటాలు జరపకపోయినా అది ఒక తోడును వెదుక్కొంది. పెళ్లి చేసుకొని ఓ ఇంటిదైంది. దీనివల్ల దాని సమస్య తీర్చుకొందో, సమస్యలనే తలకెత్తుకొందో—భవిష్యత్తు చెబుతుంది. దాని కష్ట సుఖాలకు అదే బాధ్యురాలవుతుంది"

"మీకే డబ్బుంది, మీ కులంలోనే యోగ్యుడైన వరుడికి ఆమెనిస్తే ఆమె జీవితం అంతా సుఖమయ మయ్యేదని గ్యారంటీ ఇవ్వగలరా! ఆమెకు సమస్యలనేవి ఉండేవికావా?"

"అప్పుడు ఆమెకు సంఘం సానుభూతి, బంధువుల ఆదరణ లభించేది, బాబూ! ఇప్పుడు మీరు సంఘాన్ని శత్రువుగా మార్చుకొన్నారు. బంధువులు లేరు. మీ కష్టాలు, సమస్యలు మీరొక్కరే తలకెత్తుకొని సాగిపోవాలి! ఈ వేడిలో, ఈ వలపు తొలిలో మీకెవరి లెక్కా లేకపోయినా తరువాత తరువాత మీకీ సంఘం అవసరం, విలువ తెలిసి వస్తాయి!"

"పరస్పరం మాకు విశ్వాసం, ప్రేమ చెదరనంతవరకు మేమీ సంఘాన్ని ఎదిరించి సుఖంగా బ్రతకగలమమ్మా! మీ కిరణు గురించి మీరేమీ బెంగపడకండి. పువ్వుల్లోపెట్టి పూజ చేయకపోయినా ఆమెను సుఖపెట్టడానికి నా శాయశక్తులా ప్రయత్నిస్తాను!"

"పీటమీద కూర్చో, కిరణూ! ఇంట్లో గుడికి వెడుతున్నానని చెప్పి ఇక్కడికి వచ్చాను. ఈ పేదతల్లి ఇంతకంటే ఎక్కువ ఇవ్వలేదు!" కిరణ్మయిని కూర్చోబెట్టి తనతో తెచ్చిన రెండు రెవిక గుడ్డలు, రెండు పళ్ళు ఆమె చేతిలో పెట్టింది కాంతమ్మ.

కిరణ్మయి తల్లి పాదాలంటి నమస్కరించింది. రఫీకూడా అత్తగారికి పాదాభివందనంచేసి భార్య ప్రక్కన నిల్చున్నాడు.

ప్రక్క ప్రక్కనే నిల్చున్న ఆ జంటను తనివితీరా చూచుకొంది కాంతమ్మ.

"కలకాలం సుఖంగా వర్ధిల్లండి!"

సెలవు తీసుకొని వెళ్ళిపోతున్న తల్లిని కన్నీటి పొరలనుండి చూచింది కిరణ్మయి.

* * *

సాయంత్రం బడినుండి వచ్చేస్తూ "సాయంత్రం ఆరు గంటల ప్రాంతంలో

శ్రీరాములు పార్కులో మీకోసం వేచి ఉంటాను" అని వ్రాసిన చీటీని సుందర్ చేతిలో పెట్టి వచ్చిన ఊర్మిళ ఆ వేళకు అక్కడ అతడికోసం నిరీక్షిస్తూ కూర్చొంది.

సరిగా ఆరు అవుతూంటే వచ్చాడు సుందర్. ఊర్మిళను చూస్తూనే చిరునవ్వుతో విచ్చుకొనే సుందర్ మోము ఈ మధ్య వారం పది రోజులుగా సీరియస్‌ని పులుముకొంది. సరిగా ఆమె కేసి చూడడంకూడా లేదు సుందర్ వస్తూనే ఓ దీర్ఘమైన నిట్టూర్పు విడిచాడు. "నీ ఈ ఆహ్వానం ఓ పదిహేను రోజులక్రితం అంది ఉంటే నేను చాలా చాలా సంతోషించేవాడిని, ఊర్మిళా!"

"ఇప్పుడేమైంది?" ఊర్మిళ లో గొంతుకతో అడిగింది

"నువ్వు నన్నిక్కడికి పిలిచి ఏం అడగదలుచుకున్నావో నేనూహించగలను. ఇప్పుడు నువ్వా ఛాన్స్ పోగొట్టుకొన్నావ్!"

"ఛాన్స్ పోగొట్టుకొన్నానా? అదెలా?"

"మీ అక్క ఆ తురకవాడిని చేసుకోకపోతే మా ఇంట్లోవాళ్ళని ఒప్పించి నిన్ను వివాహం చేసుకొనేవాడిని! కాని, ఇప్పుడు లాభంలేదు నాలాంటి పరువుగల వాళ్ళెవ్వరూ నిన్నూ నీ ఇద్దరు చెల్లెళ్ళనీ వివాహం చేసుకోడానికి ముందుకు రారు. వస్తే గిస్తే మీ అక్క కొత్త చుట్టాలే రావాలి!"

"మా అక్క నాకు దారి చూపిపోయింది, సుందర్! ఆమె చూపిన దారినే వచ్చి మిమ్మల్ని పెళ్ళిచేసుకొమ్మని కోరుతున్నాను!"

"లాభంలేదు, ఊర్మిళా! నిన్నంటే భరించగలను గాని నీ ద్వారా వచ్చే అవహేళనలు భరించే శక్తి నాకు లేదు!"

"మా అక్క చేసింది తప్పే అయితే, ఆ తప్పుకు నే నెంతవరకు బాధ్యురాలిని."

"ఆ అక్కకు చెల్లెలు కావడమే నీ తప్పు!"

"సుందర్, నువ్వింత దుసంస్కారివా?"

"సంస్కారిని అవునో కాదో నీ ముందు నేను చాటుకోదలచలేదు. నాకు తలిదండ్రులూ, పరువూ మర్యాదా అన్నీ ఉన్నాయి అవన్నీ వదులుకొని నిన్ను కట్టుకోలేను ఒక తురకవాడికి తోడల్లుడిని కావటానికి నా మనస్సెంత మాత్రం అంగీకరించదు! వస్తాను... చివరగా నా దొక సలహా. మీ అక్కకు కబురు చెయ్యి తన మొగుడులాంటి వాడిని వెదికిపెట్టగలదేమో!"

సుందర్ చరచరా వెళ్ళిపోయాడు.

కాళ్ళు బరువుగా ఈడుస్తూ ఇంటికి వచ్చిన ఊర్మిళకు తల్లి శోకాలు వినిపించాయి.

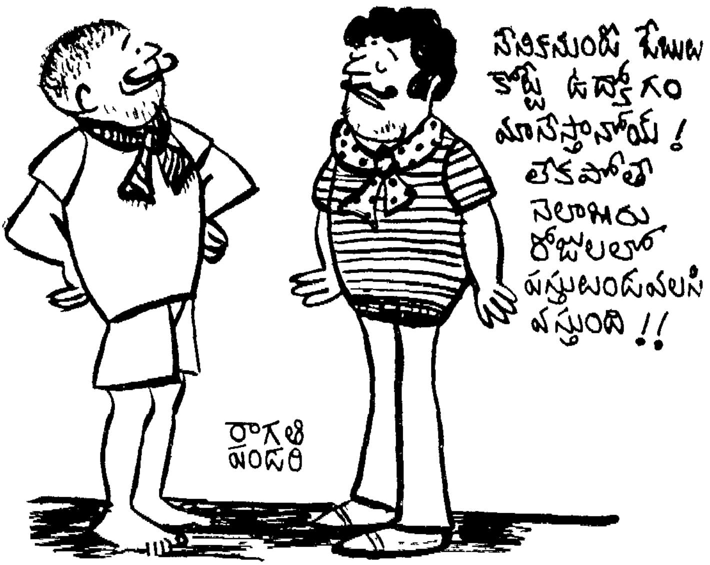

ఆ జ్యేష్ఠముండ నా కడుపున చిచ్చు పెట్టి పోయిందమ్మా! నా ఇంటి పరువు మంట గలిసి పోయిందమ్మా! ఆయన వచ్చి స్వర్గాన హాయిగా ఉన్నాడు. నాకు వచ్చాయి కదమ్మా ఈ తిప్పలు! నలుగుట్లో ముఖమెత్తుకోలేకుండా అయిందమ్మా!..."

ఊర్మిళకు కిరణ్మయిని తలుచుకుంటే చెప్పలేని కసిగా అనిపించింది. తన సుఖం తను చూచుకొని ఎందరి జీవితాల్లో చిచ్చు రగిల్చిపోయింది! రాజీ, పెద్దయ్యాక ఇదే సమస్యను ఎదురుకొని కుమిలిపోవాలా? భగవాన్! తన దారిన తను వెళ్ళిపోయే ముందు మా కింత విషమిస్తే ఎంత బాగుండేది!

'అక్కా! నువ్వు నాకు దారి చూపావను కొన్నాను. కాని నరకం చూపావ్ నేనూ నీలాంటి ద్రోహమే చేయబోయాను అమ్మకూ, చెల్లెళ్ళకూ! సుందర్ నా కంటి పొరలు తొలగించాడు నువ్వు త్రొక్కిన మరో దారి ఆడపిల్ల త్రొక్కకుండా నీ వెనకే మూసుకుపోవాలి. అది మరో ఆడపిల్లను భ్రమలో ముంచి ఇంటికి మచ్చ తెచ్చేది కాకూడదు!"

ఊర్మిళలో ఆ రోజునుండి విసుగు, అలసట దూరమయ్యాయి.

మరునాడు బడిలో, నవ్యోత్సాహంతో వెలిగిపోతున్న ఊర్మిళ ముఖాన్ని అప్పుడే కొత్తగా చూస్తున్నంత ఇదిగా చూశాడు సుందర్.